ВЕСЕЛКА

ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ

THE RAINBOW
A CHILDREN'S MAGAZINE

РІК XVIII. Ч. 2 - 3 (198-199)
ЛЮТИЙ - БЕРЕЗЕНЬ 1971

Христина Бродгед з Гемілтону в Канаді пише: Дорога „Веселко"! Посилаю Тобі малюнок Червоної Шапочки. Дуже люблю малювати й дуже хочу, щоб мій малюнок був поміщений у „Веселці". Дуже люблю читати Гоцу Дралу й різні смішні казки, як, наприклад, про „міні-мексі" штани. Ходжу до третьої кляси української школи і вчуся грати на піяніно. Вивчаю українські танці. Маю маленького суслика й бавлюся з ним.

До побачення!

Відповідь Редакції: Дорога Христю! Дякуємо за гарний малюнок Червоної Шапочки. Містимо його в журналі разом із Твоїм листом. Пришли більше своїх малюнків. Пришли нам також світлину свого пестунчика суслика. Бажаємо Тобі успіхів в науці!

СПРОСТУВАННЯ ПОМИЛОК

У ч. „Веселки" за грудень м. р. стор. 8-ма підзаголовок вірша „Святий Миколай" має звучати: „Перший друкований вірш Р. Завадовича." Ілюстрації „Гоци Драли" (стор. 13-та) поставлені неправильно: треба переставити першу і другу та третю і четверту. У числі за січень 1971 в казці „Богдан - Січовий стрілець" пропущено підписи автора (Р. Завадович) й ілюстратора (П. Холодний). Так само український і англійський підписи під останньою ілюстрацією мають бути навпаки. Просимо вибачити! — Редакція.

Загадка

В неї сукня кольорова,
В візерунках, аж горить!
А її розумне слово
Душу вабить, веселить.
А як краще запізнаєш,
Станеш другом їй умить,
Ще й порадницю придбаєш,
З нею суму не зазнаєш,
З нею весело дружить!
В неї є пісень багато,
А казок і не злічить!
Можна з нею заспівати,
Любо з нею говорить!
Прийде в гості — раз на місяць,
Звеселить — на цілий рік.
Чи в селі живеш, чи в місті,
Кожен з нас до неї звик.
Чи уліті, на оселі,
Чи у хаті — восени
Казочки її веселі
Завжди бажані мені.
Я чекаю нетерпляче,
Як спізниться — майже плачу!
Угадайте, хто така
Подруга ця дорога?

Алла Коссовська

ВЕСЕЛКА
THE RAINBOW
ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ КОЖНОГО ВІКУ

з кольоровими ілюстраціями виходить кожного місяця у Видавництві „Свобода" заходами Українського Народного Союзу. Редаґує Колеґія з членів Об'єднання Працівників для Дітей і Молоді. Річна передплата становить у ЗСА — 4.00 дол., у інших країнах — рівновартість цієї суми. Ціна окремого числа — 40 центів. Ціна подвійного числа — 60 центів.

Обкладинка роботи Ніни Мриц.

"THE RAINBOW" — "VESELKA"

Published monthly, except June to September Bi-monthly at Jersey City, New Jersey

81-83 Grand Street — Jersey City, N.J. 07303

Subscription $4.00 per year.

Entered as Second Class Matter at Jersey City, N.J.

Ілюстрація на обкладинці:

П. Андрусів — Леся Українка пише свій перший вірш „Надія". Текст вірша поміщений на стор. 5-ій. Прочитайте також „Перший вірш" Р. Завадовича на стор. 7-ій.

Роман ЗАВАДОВИЧ | *Ілюстрація Е. КОЗАКА*

ЛЮТИЙ

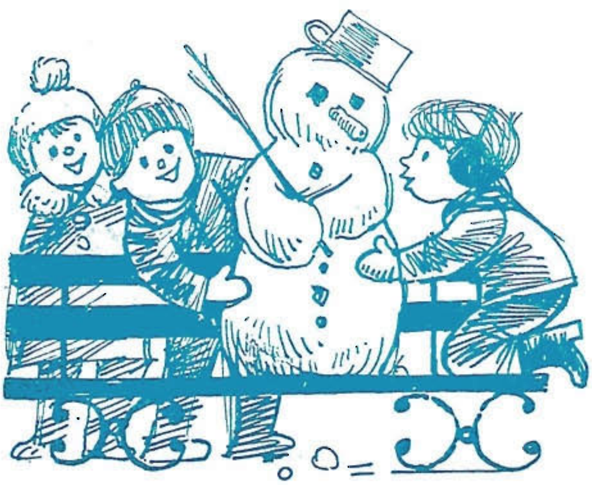
На шибках цвітуть ще квіти,
Льодові, беззапашні,
Ще на вітах грає вітер
Зимові свої пісні.

А вже сонце шле привіти,
Пише пальцем на стіні:
„Проганяйте Зиму, діти,
Це ж її останні дні!..”

К. ПЕРЕЛІСНА | *Ілюстрації Ю. КОЗАКА*

ДІД

Діти снігу накачали,
Бабу зліпили,

І на лаві у снігу
Діда посадили.

Дід розсердивсь, затрусивсь
І беркиць із лави:

„Не зробили ніг мені –
То й кінець забаві!”

Володимир МАЦЬКІВ

У СТОРІЧЧЯ НАРОДЖЕННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

(1871 - 1971)

**Леся Українка
12-річною дівчинкою**

Леся Українка

Сто років тому, 26 лютого 1871 р., в родині Петра й Ольги Косачів у місті Звягелі на Волині народилася дівчинка, що стала гордістю й окрасою Української Землі й Народу. Вона одержала ім'я Лариса. Виростала серед чудових волинських лісів та озер, серед рідного народу, що створив багато поетичних казок, що любив співати під час праці й відпочинку, в радості й горі. А того горя було немало, коли згадаємо, що Україна й тоді перебувала в тяжкій неволі російських царів. Лариса вже змалку всім своїм серцем і душею полюбила свій нарід, рідну землю та її чудову природу. Бог обдарував Ларису великим поетичним талантом. Вже на 9-му році життя вона написала свого першого вірша „Надія", а коли мала 12 років, то появився вперше друком її вірш „Конвалія". Підписала вона його прибраним ім'ям-псевдонімом Леся Українка. Це ім'я залишилось на ціле її життя, і під цим іменем знає її широкий світ.

Лесине життя не було ні легке, ні безжурне. Вже на 12-му році почалася в неї важка недуга костей. З неї Леся не вилікувалась до кінця життя, хоч лікувалась усіма доступними тоді засобами: виїздила на Кавказ, до Італії, Єгипту. 1-го серпня 1913 р. перестало битись її серце. Померла вона в горах Кавказу на 42-му році життя.

Не зважаючи на важку і прикру недугу, про яку написала кілька сумовитих віршів, Леся не змарнувала ні одної днини свого життя. Вона багато читала, вчилася й роздумувала. Крім рідної мови, вивчила французьку, німецьку, англійську, болгарську, польську, грецьку, латинську та еспанську; добре вивчила культуру, літературу й історію різних народів, і те знання також допомогло їй стати великою письменницею.

Виростала Леся під впливами висококультурного рідного дому. особливо ж під опікою матері, що теж була письменницею й підписувала свої твори ім'ям Олена Пчілка. Мати прищепила своїй доні гарячу любов до рідної мови, до рідної пісні. Багато значило й те, що Лесині батьки дружили з родинами Лисенків і Старицьких, і Леся не раз бувала в них у Києві. І ще мала Леся одну виховницю — природу, що сповнювала її серце красою та поезією.

Леся писала багато. Її твори вміщаються в 12 томах. В більшості написані вони віршами. Годі тут вичисляти всі твори Лесі Українки, тож згадаємо тільки деякі. Одні з них ліричні — в них поетеса висловила те, що переживала власною душею та що думала про долю поневоленого українського народу. Ці поезії видані у збірках „На крилах пісень", „Думи і мрії", „Відгуки". Другі — епічні, в них описані не почування, а різні події з життя українців та інших народів, наприклад, поема „Роберт Брюс" про національного героя Шотляндії, що довго й мужньо бороняв волю свого народу, „Давня казка" — про ролю поезії в житті, „Одне слово", „Віла посестра" та інші. Треті — драматичні, такі, що їх ми бачимо в театрі на сцені. Драми писала Леся наприкінці свого недовгого життя, і в цих творах найсильніше проявився її письменницький талант.

Те, про що вона писала в драмах, не завжди змальовувало життя українського народу — є там чимало сцен із життя інших народів у давні часи, з минулого Вавилону, Єгипту, старовинної Греції, Риму, з часів середньовіччя, навіть з життя в Америці у XVI столітті. Однак, доля людей і народів не раз буває подібна, тож і Леся, пишучи про події серед чужих народів, часто мала на думці долю свого рідного народу. Вона часто писала наздогад, бо царська влада тяжко карала письменників за висловлені ними патріотичні думки. З драматичних творів на передове місце ви-

биваються „Вавилонський полон", „Кассандра", „Оргія", „Камінний господар", „Бояриня", але найкраща з них — драма-казка „Лісова пісня".

Українські діти повинні бути горді з того, що славна Леся пам'ятала й про малих читачів. Вона написала для них чимало віршів і казок, як от „Біда навчить", „Лелія", „Казка про Оха-чародія", „Метелик" тощо. Друкувалися вони здебільша у львівськім дитячім журналі „Дзвінок" і в журналі „Молода Україна", що його в Києві видавала Лесина мама.

Твори Лесі Українки чудові не тільки своєю мовою, — вони теж філософічні, глибокі думками, і не всякому їх легко зразу розуміти. І ще варто підкреслити, що мало-хто з українських поетів так сильно, щиро й мужньо закликав рідний нарід до геройства, до праці й боротьби за визволення з неволі, мало-хто так картав тих, що хилилися-корилися ворогам, загарбникам України. В тім і великість Лесі, що вона, хоч хвора й немічна тілом, була незвичайно сильна духом. Кожний нарід у світу був би гордий, якби мав таку письменницю, як наша Леся Українка.

Поруч Шевченка і Франка Леся Українка належить до трійці найвизначніших поетів України, Вчителів і Провідників її народу.

Українці по всьому світі відсвятковують сторіччя народження Лесі Українки. Ці небуденні роковини відзначать виданням її писань та творів про неї, концертами, виставами її драм, фільмовими картинами про неї, встановленням пам'ятників поетесі, називанням її іменем місцевостей, вулиць, площ і бульварів. Музики складатимуть композиції на її поезії. Фільмуватимуть її твори. Влаштовуватимуть покази пам'яток про неї.

Українці в Америці започаткували ці святкування виданням майже тисячасторінкової книги п.н. „Леся Українка — хронологія життя й творчости". Написала цю книгу сестра Лесі Ольга Косач-Кривенюк. Попросіть своїх батьків, щоб придбали цю вартісну книгу, а коли виростете, тоді прочитаєте її з цікавістю.

Дай, Боже, щоб уся українська молодь не тільки цікавилась творчістю Лесі Українки, але й пішла її слідами і з таким, як вона, запалом присвятила працю свого життя для спільної Матері-України.

Така постанова була б найкращим відзначенням сторіччя з дня народин найбільшої української поетеси.

Пам'ятник Лесі Українці в Клівленді

„НАДІЯ" — ПЕРШИЙ ВІРШ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна:

Надія вернутись ще раз на Вкраїну,
Поглянути ще раз на рідну країну,

Поглянути ще раз на синій Дніпро, —
Там жити чи вмерти, мені все одно;

Поглянути ще раз на степ, могилки,
Востаннє згадати палкії гадки...

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна.

Цей вірш постав під впливом жалю й туги Лесі за своєю улюбленою тіткою Оленою Антонівною Косач, яку російська царська жандармерія вивезла на Сибір за її письменницьку творчість та громадську діяльність для добра українського народу. Про цю подію прочитайте також вірш Р. Завадовича на стор. 7-ій внизу.

З ДИТЯЧИХ РОКІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

(Написала Лесина сестра, Ольга Косач-Кривинюк)

Леся Українка (справжнє ім'я її Лариса Петрівна Косач) була всього на півтора року молодша за свого брата Михайла. З самого малку і все життя вони не лише мали одне до одного правдиво братерські почуття, а й були найщирішими приятелями, найвірнішими друзями. До початку 13-го року Лесиного життя вони вдвох були в усьому нерозлучні: разом гралися, разом читали, разом вчилися, разом розважалися.

Леся Українка з братом Михайлом

Михайло навчився дуже рано читати, а що Леся навчилася разом з ним, то в чотири роки вона вже зовсім справно читала. А на початку шостого року життя навчилася писати для того, щоб написати першого в житті листа до своїх любих дядька та дядини Драгоманових.

Найлюбішими книжками Лесі й Михайла були книжки з українськими народними піснями та казками Чубинського, „Сербські народні думи й пісні" в українському перекладі, міти стародавніх греків та ще книжка про подорожі славних мандрівників. Ті книжки вони знали мало не всі напам'ять. Крім тих книжок, вони читали багато й інших, бо обоє були дуже охочі до читання.

Гралися вони в різні вичитані події: в різні українські народні казки; в „юнака та білу вілу" з сербських дум, Михайло був юнак, а Леся віла; в різні пригоди з грецьких мітів — там Михайло вдавав різних героїв, а Леся благородних дівчат і жінок; гралися й у подорожі до невідомих країн, до диких людей, у Робінзона Крузо, — Михайло був Робінзон, а Леся — П'ятниця.

Крім читання й забав, мали вони вліті і „поважну" роботу, бо завжди самі обробляли свій квітник і дитячий город. Леся зовсім маленькою, в шість років, навчилася шити й вишивати, а як їй подарували тоді ножички та гольника, то вона шанувала й пильнувала їх більш, ніж усіх іграшок. І тоді вже задумувала вишити батькові сорочку, своїй хрищеній матері, що дуже її любила та пестила, Леся охотилася „допомагати" в господарстві.

Леся з Михайлом мали багато наукових ігор, наприклад такі кубики, що з них можна складати географічні карти. Пишучи про них у листі до дядька, шестилітня Леся могла написати, що там „є багато помилок".

Хоч до читання й до роботи Леся бралася поважно і пильно й забави в неї були змістовні та розумні, але була вона малою дуже весела і любила співати та танцювати. Танцювала вона знову таки удвох з Михайлом дуже хороше „козака".

Пізніше, як вона була вже хвора та й не могла танцювати, а часто й ходити, то пригадувалися їй ті дитячі танці, бо казала не раз, що як чує музику до танцю, то такий її жаль бере, що плакати хочеться.

Ляльок у Лесі ніколи не було, бо вона не любила їх і гратися ними не хотіла, може й тому, що гралася з братом, а він нехтував ляльками, називав їх „ідолищами поганими" і всяко знущався над ляльками молодших сестер. Леся ж не тільки не завдавала нам, своїм молодшим сестрам, жалю, не знущалась над нашими ляльками, а ще й робила нам літом з трави прехороших зелених „мавок", убираючи їх в одежу з листу та квіткових пелюсток. А нашим купованим лялькам майстерно вишивала сорочки, шила гарну одежу, плела віночки з малюсіньких квіточок, низала намисто з різних зерняток.

Як було Лесі десять з половиною років, то вона в Києві почала вчитися з учителями разом з Михайлом і всього того, чого й він учився, готуючись вступити до клясичної хлоп'ячої гімназії; отже вчилася Леся й стародавних мов, грецької й латинської.

Лесина мати писала бабуні, що Леся вивчує все те, що й Михайло, але ще краще за нього потрапляє в науці. Крім науки, спільної з Михайлом, Леся вчилася в Києві гри на фортепіяні, якої її почала вчити ще раніше тітка Олександра Косач.

Дуже любила Леся музику і здатна була навіть складати-компонувати пісні. На нещастя, могла вона вчитися всього одну зиму, бо в неї почала боліти ліва рука і не давала грати.

Вчилася Леся в учителів разом з Михайлом

всього дві зими, а потім їй довелось розлучитися з братом в науці і взагалі в більшій частині життя, бо він і далі готувався до гімназії, потім вступив до неї, а далі до університету і приїздив додому лише на свята та вакації.

У Лесі ж так сильно розболілася рука, що її довелося оперувати. Багато часу пройшло, доки рука загоїлася, а там почала так само на туберкульозу кости слабувати нога. Хвора була Леся багато років, і хвороба тримала її в ліжку або проганяла з дому кудись на лікування (на Крим, до Єгипту).

Через недугу Леся вже ніколи більше не вчилася правильно з учителями, ніколи не була в жадній школі, однак була врешті високоосвіченою людиною, знала багато мов, гарно грала, між іншим, часто грала власні композиції-імпровізації, яких вона, на жаль, не вміла записати.

Всю свою освіту Леся здобула собі сама, завдяки своїй великій охоті до науки та своїй надзвичайно сильній, мужній вдачі, якими не раз перемагала біль, тугу й жаль, що так сумно минають її дитячі й юнацькі літа, і, часто й лежачи, читала і вчилася тим читанням безперестанно все своє життя.

Леся була така „сильна духом", що не лише сама ніколи не тратила мужности, а ще знаходила в себе снагу підбадьорювати інших. Лежачи хвора в постелі, коли всі кругом раділи й втішалися з весни, вона не лише знаходила собі потіху в тому біленькому листочку, що послала їй з яблуньки весна, а й знайшла в собі силу написати у „Веснянці", присвяченій мені, між іншим, такі слова:

Як дрібнії дощі
Заслонять нам світ навесні,
Як нам молодощі
Пов'ються у хмари сумні, —

Не тратьмо надії
В літа молодії.
Весняного ранку —
Співаймо, сестрице, веснянку.

Найкращою шаною для пам'яті Лесі Українки, цього втілення благородства духа, лагідности, доброти, а разом з тим незламної сили й мужности, буде те, коли її юні земляки з незламною надією в серці будуть так само напосідливо, як вона, працювати над собою, щоб стати гідними громадянами її укоханої України.

Пояснення-словничок: **Михайло Драгоманів (1841-1895) — визначний український учений, публіцист і громадський діяч. Переслідуваний російським урядом, виїхав на еміґрацію, проживав у Швайцарії, Франції й Болгарії, де був професором історії в Софійському університеті. Віла — мавка, фантастична істота (звичайно померла неохрищена дитина), що живе в лісі, на полі, в воді (water nymph, dryad, child dead before baptism, turned into woodland or water spirit); міт — стародавній переказ про богів, героїв або фантастичних істот (myth); гольник, голечник — коробка на голки (needlecase, needle book), також подушечка, в яку застромлюють голки; кубик — small cube-shaped block; ідолище, ідол — поганський божок або його зображення (idol, fetish). Так само людина, яку загал обожнює, захоплюється нею; пелюстка — leaflet of a plant; низати — насиляти на нитку коралі (to string); намисто — прикраса на жіночу шию (necklace); імпровізація — складання віршів, промов або музичних творів без попереднього готування; снага — сила, енерґія (energy); підбадьорювати — заохочувати, підтримувати на дусі (to encourage).**

Роман ЗАВАДОВИЧ

ПЕРШИЙ ВІРШ

Сиділа за столиком Леся мала,
Вдивлялась у книжку, що мати дала.
Дівчатко читало чудові казки,
І очі горіли, мов срібні зірки.
Застукав хтось в двері . . . То сивий поштар
Приніс, як звичайно, із пошти листа.
Узяв листа батько, коверту роздер,
Поглянув, поблід і неначе завмер.
Без слова він мамі подав — і вона,
Читаючи, стала бліда, мов стіна.
„Вони . . . на Сибір . . . засудили її . . ."
І втерла заплакані очі свої.
„Кого засудили? Скажіть!" — від стола
Спитала стурбовано Леся мала.
„Ох, тітку Олену, дитиночко, знай,
За те, що так палко кохає свій край . . .
Московські жандарми її повезуть
На Сибір, де сніги, де морози і люто."
І Леся такі проказала слова:
„Жандарми . . . заслання . . . усе це дарма!
Такої любови не зломить тюрма!
І я б ворогам не скорилась повік —
Надію у серці носила б, мов лік."
Всміхнулася мати тоді до дочки,
І батько погладив шовкові кіски,
А Леся схилилася знов до стола
І перший писати свій вірш почала.
А тітка ввижалась, неначе жива,
Й такі їй до серця шептала слова:
„Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна . . ."

Леся УКРАЇНКА *Ілюстрація П. ХОЛОДНОГО*

ТРИ МЕТЕЛИКИ

(З читанки „Вінок" О. Білоусенка-Лотоцького)

Були собі три метелики: один білий, другий червоний, а третій жовтий. Вони весело літали цілий день у великому саду, в соняшному світлі, перелітали з квітки на квітку, куштували медок і летіли далі.

Час їм дуже швидко минав. Вони так загралися, що й не зогляділися, що сонечко сховалося за хмари і пустився дощ.

Змокли метелики. Полетіли вони до своєї хатки, аж там біда: двері замкнені, а ключа ніде не можна знайти.

Що тут робити? За той час, що стояли перед дверима та не знали, що робити, змокли страшенно. Насилу вже крильцями ворушили. Ледве долетіли до туліпана, червоного з жовтими крапочками. Попросили його захисту:

— Любий туліпанчику, просимо тебе, відчини свій келих та сховай нас від дощу!

Туліпан подивився на них і промовив:

— Жовтого й червоного прийму, а білий нехай зостається надворі.

Але обидва метелики, жовтий і червоний, промовили:

— Коли ти не хочеш захистити нашого братіка, білого метелика, то й ми краще на дощі будемо мокнути.

Метелики смутні полетіли до білої лілеї. Попросили й її, щоб сховала їх від дощу, але вона погоджувалася прийняти тільки білого. Тоді й він промовив:

— Сам-один не хочу ховатися в тебе! Або вже разом з своїми братами десь знайдемо захист, або вже вкупі бідувати будемо.

Почуло це з-за хмар сонечко, і схотілося йому побачити тих приятелів, що так один за одного обстоювали. Продерлося крізь хмари й кинуло на метеликів своє проміння. Зараз крильцята їм висохли, і самі вони зогрілися і знов літали, танцювали й раділи, як давніш, аж до самого вечора. А як сонечно зайшло за гору, то метелики полетіли додому спати.

К. ПЕРЕЛІСНА

КОВЗАНИ

У сестри є ковзани, –
Ціпе горечко мені!
Як іде тепер гуляти,
То мене не хоче брати:

„Я на ковзанку іду –
Упадеш там на льоду."
Нащо б я таке казав? –
Я ще й разу не упав!

Роман ЗАВАДОВИЧ

Ілюстрації Ніни МРИЦ

ПРО ТЕ, ЯК КВІТКА ВСМІХНУЛАСЯ ДО МОРОЗА

Хто не чував про діда Мороза, що має вуса з інею, а бороду — з льодових бурульок? Улітку на Північному бігуні спить він у крижанім замку цариці Зими, а як осінь настане, ходить по полях, городах і заморожує квіти.

Недобрий-злющий отой дід Мороз!

Ішов він раз удосвіта міською вулицею та й скортіло йому подивитись на Марусин городець. Переступив огорожу, дивиться, а під муром синіє квіточка.

— Ти хто така? — визвірився дід Мороз.

— Я осіння Небій-квітка!

— Що за кумедне ім'я! — каже Мороз. — Чи ти справді нічого не боїшся? Навіть мене, діда Мороза?

— Не боюся нічого, навіть тебе!

— Таж я тебе на смерть заморожу!

— Заморозити — заморозиш, а цілком убити — не вб'єш, і я серед найлютішої зими до тебе усміхнуся!

— Що? Що? Усміхнешся? Ти ще смієш насміхатися з мене?

Дуже розсердився дід Мороз і дмухнув на квіточку таким холодом, що вона не видержала, схилила голівку й опустила пелюстки додолу...

— Ось маєш! — скипів дід Мороз. — Тепер смійсь, усміхайся до Мороза, як можеш!

І в гніву дід розпустив по всьому світі такий холод, що на ранок усе — гілки дерев, кущів і трава побіліли, мов Морозові вуса. А на тому місці, де ще вчора синіла під муром пізньоосіння квітка, лежала на землі зів'яла билина.

Минуло кілька тижнів. Із хмар посіяло дрібним снігом. Дід Мороз не дармував, скрізь ходив і розводив щораз більший холод.

Одного вечора зайшов він у Марусин городець. Тут тепер було біло-біло, глухо й мертво. Мороз кахикнув задоволено. Щоправда, трохи сердили його кущики рож, що спали зимовим сном, загорнені в теплі покривала, але на це не порадиш! Зате приємно йому було постояти на тому місці, де мав останню розмову з Небій-квіткою. Тут тепер усе покривала біла холодна скатерть снігу...

— Отак, Небій-квітко! — забурмотів дід Мороз. — По тобі нема й сліду. А ти ж обіцяла всміхнутись до мене серед найлютішої зими. Ха-ха!

І дід почав дихати холодом — все більшим і більшим. Його огорнуло дике завзяття, йому хотілось обернути цілий світ у кригу тверду й мертву, як камінь. Він підійшов до вікна Марусиного дому й почав люто дихати на шибки. За недовгу хвилину шибки стали вкриватися срібно-сірою памороззю. А Мороз не переставав дихати на них своїм льодовим віддихом, мов би хотів наповнити холодом увесь дім.

І нараз — затаїв дихання. Вдививсь у шибку й остовпів. Чи це справді Чи це не сниться? На шибці з'явилася — квітка. Розпустила пелюстки, дивилася йому просто в очі й усміхалася...

Мороз закипів злістю і дмухнув на неї найлютішим холодом, що його міг добути з себе. Але це квітці аж ніяк не шкодило, вона ще яркіше розцвіла на шибці, ще ніжніше всміхнулася до Мороза.

Дід пригадав собі обіцянку Небій-квітки. Гнів розривав його крижане серце — здавалось, розколе його надвоє. Дідові нараз стало млосно. Він обернувсь і вийшов з городчика, а під його кри-

жаними чоботами так голосно скрипів сніг, мов би по ньому котилась ціла гора.

На другий день Маруся, одягнена в теплий кожушок, вийшла в городчик. Глянула припадком на вікно й скрикнула:

— Матусю, на нашім вікні крижана квітка! Ой, яка ж хороша, зовсім як справжня!

— Взимі так не раз буває! — відповіла мама.

— Ах, матусю, така чудова квітка! Я вже хотіла б, щоб була весна і щоб у нашому городчику цвіли отакі чудові квітки — не льодові, а живі, справжні! Я так сумувала, як мороз восени поморозив у городці останні наші квітки...

— Потерпи трохи! — сказала мама. — Покищо втішайся цими льодовими, що цвітуть узимі на шибках! І знай, мороз не всилі нічого заморозити на смерть, хоч як він намагається. Мине зима, із корінців знову проростуть квітки — барвисті, пахучі й усміхнені.

Пояснення-словничок: і н і й або п а м о р о з ь — hoar-frost; б у р у л ь к а — icicle; к р и ж а н и й — льодовий (icy); к у м е д н и й — смішний, чудацький (comical, funny); п е л ю с т к а — petal, flower-leaf; с к р и п і т и — to creak, to squeak; б и л и н а — blade; з а т а ї т и д и х а н н я — to hold one's breath; р о з к о л ю в а т и — to split; м л о с н о — слабко (faintly)

Ганна ЧЕРІНЬ *Ілюстрація Ю. КОЗАКА*

ЛЕГКО ЧИ ВАЖКО?

— Що за чудова днина! —
Батько промовив до сина:
— Поки вночі ми спали,
Снігу он скільки впало!

Сину, вдягни кожушину
Та попрацюй із годину,
Сніг відгорни з подвір'я —
Він же легенький, як пір'я.

От проминула година,
В хату вернувся хлопчина.
Вуха і ніс червоні,
І задубіли долоні...

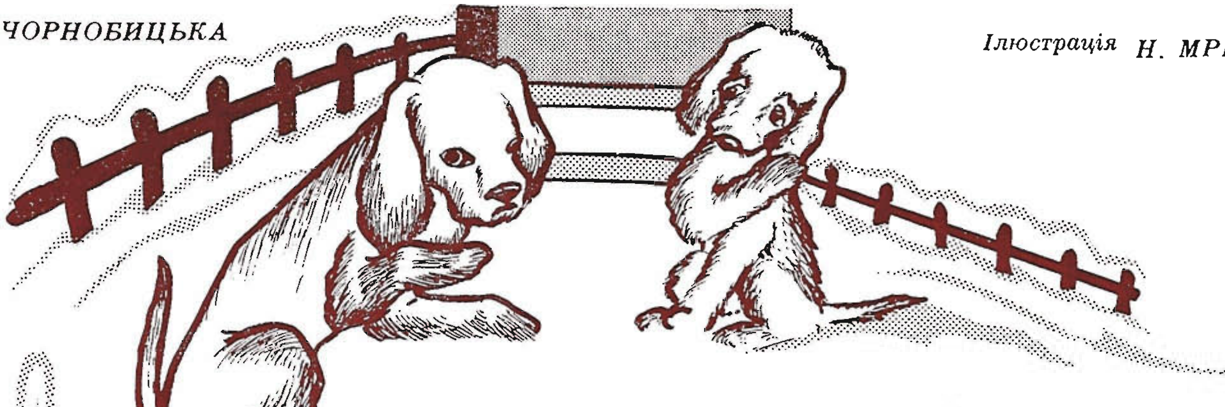
Тато питає Івася:
— Як там робота вдалася?
Правда, що сніг був пухкий,
Правда, що був не важкий?

І відповів наш козак:
— Сніг був легенький, це так;
Та заболіла рука —
Бо дуже лопата важка.

З а д у б і т и — ствердніти (to stiffen); п у х к и й — friable, puffy.

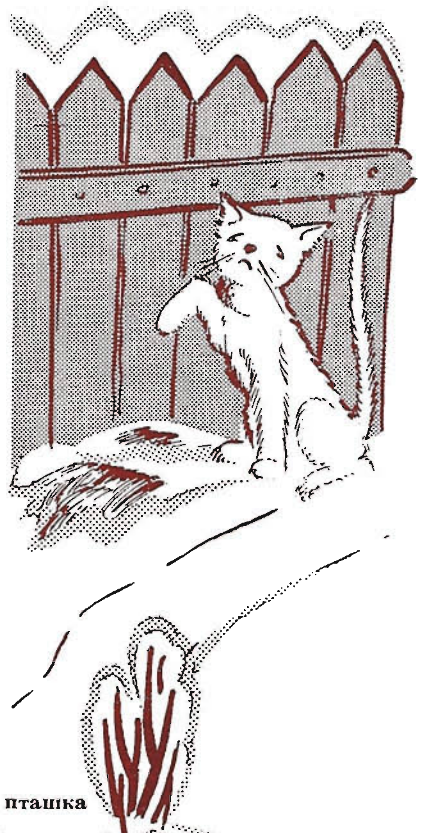
Г. ЧОРНОБИЦЬКА

Ілюстрація *Н. МРИЦ*

ХТО МЕРЗНЕ?

**Змерзли вуха в собачати,
почало воно скавчати,
а Сірко його навчати:
— Не скавчи, мале, вухате,
утікай скоріш до хати!**

**Ми спитали цю синицю:
— Що тобі узимку сниться,
хробачок, а чи суниця?
Нам синиця відказала:
— Киньте зерняток і сала.**

**Ходить киця по дорозі,
мерзне киця на морозі:
всі чотири ніжки босі.
Дайте киці теплі капці,
хай не мерзнуть нозі-лапці.**

**Ми йдемо гуртом до школи,
білий сніг лежить довкола,
але нас мороз не вколе.
Ми узуті — ми ж не киці!
Ні, не киці ми. Не киці —
На руках в нас рукавиці.**

Скавчати — to whine; синиця — пташка (tomtit).

Текст: Роман ЗАВАДОВИЧ *Ілюстрації: П. ХОЛОДНИЙ*

ГОЦА ДРАЛА

Раз до Гоци Драли в хату
Приблукались котенята.

— Ми голодні, тітко-душко!
Ой, зваріть нам з рибки юшку!

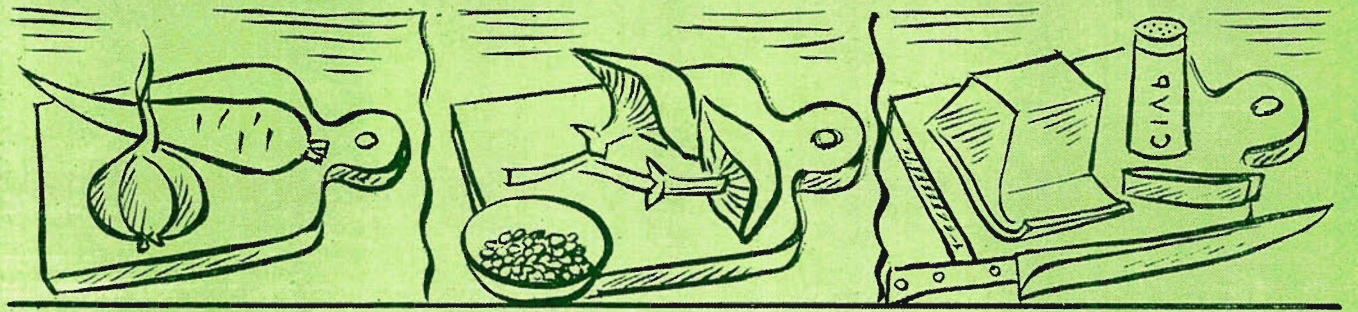
— Що там рибка! — каже Гоцка, —
Краще юшечка з кілочка!

Котенята щулять вушка:
— Дерев'яна буде юшка?

Каже Гоца: — Не турбуйтесь,
Тільки їсти приготуйтесь!

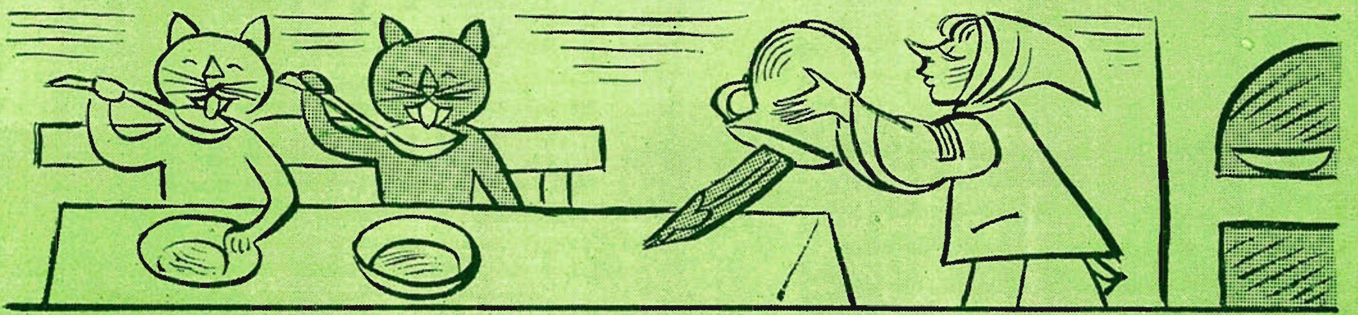
Гоца десь кілка дістала,
У горнець його поклала.

До кілочка до смаку
Накришила часнику.

Трішки моркви, два опеньки
І крупи отак з півжменьки.

Наостанку ж Гоца Драла
Додала ще кусник сала.

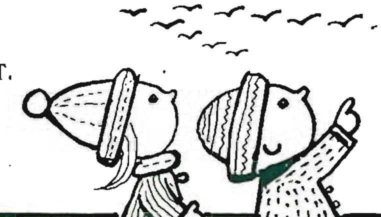
Ласували Мурко й Мручка:
— Гей, смачна з кілочка юшка!

З'їли все — крупу і сало,
В горщику порожньо стало.

З'їли юшку в добрий час,
А кілок — на другий раз.

Роман ЗАВАДОВИЧ *Ілюстрація Е. КОЗАКА*

Сніг — водою... Шум і клекіт.
Поле в розталі, у млі...
В небі сірім і далекім
Десь курличуть журавлі:

„Кру-кру-кру! Хоч ниють крила,
Люба земленько, вітай!
Як то радісно, як мило
Повернутись в Рідний Край!"

БЕРЕЗЕНЬ

К. ПЕРЕЛІСНА

КІНЕЦЬ ЗИМІ

Розсердилась, розприндилась
В останні дні зима —
Нагнала знову холоду,
Метелицю здійма.

Та хто її злякається? —
Прийшов вже їй кінець!
Під стріхою вже кублиться
Зухвалий горобець,

Й синички он клопочуться
З гніздечком у дуплі,
Й заплакані бурулечки
Повисли до землі.

Пояснення-словничок: р о з п р и н д и т и с я — капризувати, рознервуватися (to become capricious); к у б л и т и с я — моститися в гнізді (to nest); з у х в а л и й — завзятий, задирливий (bold); б у р у л е ч к и — замерзлі патьоки води під дахом (icicles).

Снігоцвіт

К. ПЕРЕЛІСНА

СОНЕЧКО

По-весняному вже
Гріє сонечко,
Заглядає до нас
У віконечко:

„Гей, ви дітки малі,
Де ви гаєтесь?
Чом ще й досі в кутку
Темнім граєтесь?

Нуте швидше в садок,
На повітрячко!
Там, як зірка, для вас
Перша квіточка,

Із-під снігу трава
Пробивається,
Білим пухом верба
Одягається!"

К. ПЕРЕЛІСНА

ЗИМА Й ВЕСНА

У куточку під парканом
Сніг біліє — там зима!
А де сонечко дістане,
Снігу й крапельки нема.

Там вже травка зеленіє,
Й сині проліски цвітуть,
Червячок вже землю риє,
А пташки гніздечка в'ють.

Б. ДАНИЛОВИЧ *Ілюстрація П. ХОЛОДНОГО*

ЗАСИНІЛИ ПРОЛІСКИ

Попереду біг Бровко, за ним підбігали Данко з Іркою.

Бровко перший ускочив у лісок.

— Гав, гав! Ходіть швидше! Дивіться, яка тут ще зима! — гавкав завзято,

Між деревами ще тут і там дійсно біліли останки снігу. Бровко зразу почав носом розкидати сніг, потім запорскав, запчихав. І знову — ніс у сніг! Розкішна забава!

Та не тільки для самого Бровка. Данко нахилився, набрав снігу в руки і — бух! — сніжка розбилася на шапочці Ірки.

Ірка теж не забарилася:

— А маєш! А маєш! — Данчик дістав сніжками в шию, в груди. Ірку влучила сніжка в плече, а одна помилково попала і в Бровка — в самий хвостик.

— Гав! Гав! — радів Бровко, бігав, вертівся і крутив хвостиком. Почалася біганина поміж деревами, від одної купи снігу до другої.

І раптом Ірка спинилась, нахилилася.

— Ага, ага! Я перша знайшла!

Прибіг Данко, за ним Бровко. Поглянули, Данко скрикнув: — О, справді!

Бровко загавкав, а Ірка заплескала в долоні.

— Проліски! Проліски цвітуть!

З-під снігу визирали - вихиляли свої сині пелюсточки перші весняні квіточки. Ірка й Данко задивились захоплено, а Бровко зразу почав їх нюхати.

— Вітаємо, вітаємо, пролісочки! Привіт вам, квіточки! — шепотіла, раділа, всміхалася Ірка.

Данко випростався, поглянув на дерева, на небо й гукнув:

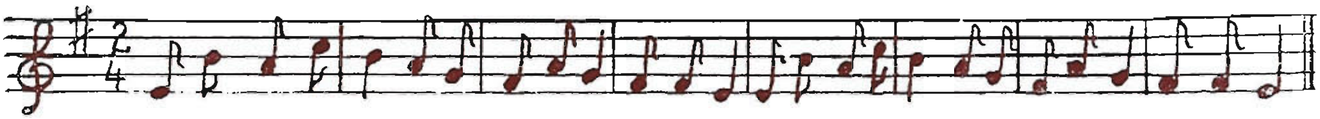
— Знаєш, у неділю прийдемо сюди, до парку, з усім нашим новацьким гуртом. Попрошу братчика, а ти попроси сестричку. Будемо тут разом весну зустрічати!

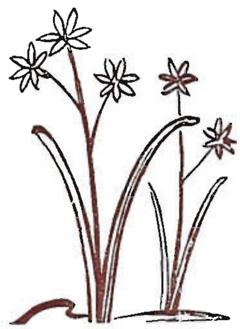
Зраділі, щасливі Данко з Іркою побралися за руки і пішли додому, голосно співаючи пісеньку, що її вивчили на сходинах новацтва:

„Засиніли проліски у ліску, у ліску,
Швидко буде земленька вся в вінку,
вся в вінку!"

Олександер ОЛЕСЬ

П Р О Л І С К И

**А вже красне сонечко припекло,
припекло,
Ясно щире золото розлило, розлило,
По вулиці струмені воркотять,
воркотять,
Журавлі курликають та й летять,
та й летять.
Засиніли проліски у ліску, у ліску,
Швидко буде земленька вся в вінку,
вся в вінку.**

**Ой, сонечко-батечку, догоди, догоди,
А ти, земле-матінко, уроди, уроди!**

П Р И В І Т   Б А Б У С І

*Дорогому синові Зеневі
присвячує мама-авторка.*

**У нас за віконцем пташинка щебече,
Вертається з вирію й радісно кличе:
„Ходи, Зеню, з хати в город погуляти!
Навчу тебе гарну веснянку співати".**

**„Не можу я, пташечко, вибігти з хати —
Звихнув собі ногу та й мушу лежати.
Як зможу ходити, то вийду до тебе
На травку шовкову, під соняшне небо.**

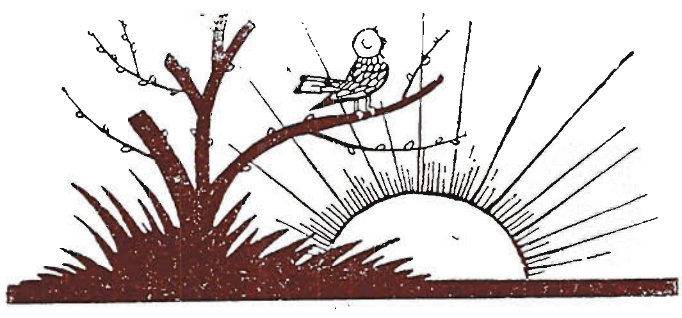
**Пожди, моя пташко, ще будем співати,
З весною в таночку веселім кружляти.
Хвилинку спочинем в гаю при долині,
Нарвемо дві китиці пролісків синіх.**

**Одну подарую коханій матусі,
А другу звідсіль понесеш до бабусі,
Вона проживає в маленькій хатині
У нашій прекрасній, сумній Україні.**

**Як ти покладеш край віконця ті квіти,
Бабуня їх візьме і буде радіти,
До серця притулить і вмиє сльозою:
Від внука дарунок — привіт із весною!**

**Ти їй защебечеш про сни мої, мрії,
І в серці бабуні розквітнуть надії,
Надії на зустріч край свого порога...
Всіх ласк для бабусі молю я у Бога."**

Орися Байрак-Вацлавів

„БУДЬТЕ МИЛОСЕРДНІ!"

(Ілюстрація З. Онишкевича)

Ішов Тарас Шевченко вулицею, поміж хатами біленими, поміж садами пахучими, зеленими. Ішов і думав про край свій любий, рідний, про Україну: як вона, мов та пташка, у клітці залізній замкнена, до волі рветься. Але не дають вороги волі, міцно стискають її руки кайданами. Треба боротися, треба ті кайдани розбивати.

Ішов і думав про волю. Яка вона дорога кожному: і людині, і тварині, навіть найменшій комашині.

Аж дивиться — два хлопці женуться за котенятком. Бідолашне котенятко, зрозумівши небезпеку, хотіло було втікати, та сили не стало. Спинилося серед вулиці, безпомічне, перелякане...

Схопили його хлопці. Один тягне до себе, другий — до себе, давлять бідне котенятко, аж занявкало з болю.

— А що ви таке маєте? — ніби не розуміючи, в чому справа, допитується Шевченко, порівнявшись із хлопцями.

— Ще не знаємо, — кажуть хлопці, щоб його збутись. — Занесемо додому, а там і побачимо.

Шевченко похитав головою. Він знав, як безжалісно поводяться деякі діти з тваринами.

— Ви б краще зробили, якби його нікуди не брали. Дивіться, яке воно чистеньке, пухкеньке! Видно, що погано йому не живеться. Далеко воно не забігло, десь отут, у якомусь дворі, живе його мама. Котенятко плакатиме за своєю мамою.

— Та що воно розуміє, таке котеня! — засміялись хлопці. Але Шевченко не засміявся.

— Розуміє і знає, що роблять йому кривду. І в нього є серденько, що вміє тужити й плакати. А ви, друзі, будьте до нього ласкаві! Не кривдьте його! Не відбирайте йому волі! Пустіть його вільно, воно піде до своєї мами. Чи добре вам було б, якби вас забрали від вашої мами?

Хлопці стали міркувати.

— Ну, то хіба пустім його! — відізвався нерішуче менший хлопець і подивився на більшого. Але більший ще не погоджувався.

— Ми йому ніякої кривди не заподіємо — ми тільки занесемо його до нашого цуцика, і вони будуть бавитись.

Та це ж буде котеняткові найбільша кривда! — аж скрикнув Шевченко. — Собачка його замучить! Я знаю, що діти несвідомо віддають котеняток собакам на забаву. А це ж усе одно, що смерть. Це жорстоко, дуже жорстоко! Чи ж не краще пустити його на волю? Воля — це для кожного найбільший скарб!

Послухали хлопці, пустили котенятко, і воно пішло собі геть. А коли підійшло до тину, то з-між бур'янів виткнулась вусата котяча голова і ніжно-любовно замуркала. То була котеняткова мама.

Котенятко почуло мамин голос, радісно запищало. Мама полизала його по голівці і сховались у бур'яні.

Хлопці це побачили. Їм було приємно, що пустили котенятко на волю, до мами.

Шевченко почастував хлопців цукерками і пішов далі вулицею поміж хатами біленими, садами пахучими, зеленими.

Р. З-г.

Пояснення-словничок: к л і т к а — bird-cage; к о м а ш и н а — мала комаха (insect); б е з ж а л і с н и й — merciless; н е р і ш у ч е — undecidedly; ц у ц и к — малий песик; ж о р с т о к о — cruelly; б у р' я н — weeds.

ШЕВЧЕНКОВА РІДНЯ

Найбільший український поет, Тарас Шевченко, був третьою дитиною в своїх батьків, Григорія та Катерини з родини Бойко. Старші від Тараса були брат Микита й сестра Катерина (Катря), а молодші — Йосип, Ярина й Марія.

Син кріпаків, Тарас часто згадував своє невеселе дитинство в рідній хаті разом з братами й сестрами, спільне сирітство та злиденне життя за панщини.

Найстарший Микита одержав по батьках у спадку родинну хату. Від батька, що був стельмахом, Микита навчився теж стельмаства і навіть хотів навчити цього ремесла Тараса, але брата це не цікавило. Бувало, сердився Микита на брата, та це не помагало. Доля призначила Тарасові бути мистцем - малярем і поетом, а не робити вози й колеса.

Перебуваючи опісля в Петербурзі, Тарас не раз писав до Микити листи, описував йому свою тугу за рідним селом і родиною: „Всяку ніч тільки й бачу у сні, що тебе, Керелівку та рідню". Коли ж Тарас приїжджав в Україну, то завжди навідувавсь до Керелівки й гостював у своєї рідні, найбільше у Микити. У Микитиній хаті відбувались і зустрічі поета з друзями з дитячих літ, з шкільними товаришами.

Сестра Катерина помагала матері в господарстві й доглядала менших дітей, коли мати працювала на панщині. І для Тараса Катря була нянькою, опікувалась ним, мов мати. Коли ж Катря одружилась і перейшла жити до чоловіка в сусіднє село Зелену Діброву, Тарас, бувало, заходив і туди по сестрину пораду й розраду. Бо у рідній хаті порядкувала сердита мачуха, а вона не любила Тараса, часто не давала їсти й проганяла його з дому.

З Катрею ходив Тарас і на прощу до Мотронинського монастиря, і там, на кладовищі, оглядав могили учасників повстання гайдамаків — українських селян, що в 1768 році підняли бунт проти польських панів.

Ярина малою дівчинкою також помагала Тарасові, особливо тоді, як він мусів ховатися від мачухи в садку, в бур'янах. Разом з наймолодшою сестричкою Марусею вона крадькома виносила в садок то шматок хліба, то чогось іншого поїсти. Ярина не мала щастя в житті, їй трапився чоловік п'яниця. Тарас, бувало, вступався за сестру, вмовляв п'яницю схаменутися. Маруся була сліпа, але й вона, як могла, помагала братікові.

Старший за Ярину, але молодший від Тараса був Йосип. Пізніше він одружився з Мотрею, що походила з роду, який також називався Шевченки, але вони не були родичі. В 1844 році, коли Тарас перший раз приїхав в Україну, то був у Йосипа на христинах його дитини. У Мотрі був брат Вартоломей, управитель великого княжого маєтку в містечку Корсуні. Вартоломей не раз виручав Тараса, полагоджував різні справи, навіть поміг йому купити шматок ґрунту біля Канева над Дніпром. Тут поет задумав поставити хату й доживати віку. До тієї хати хотів узяти й сестру Ярину з сином, щоб вона, повдовівши, тяжко не бідувала. Та доля покерувала інакше і, замість хати, на тому місці з'явилася Тарасова могила. Вартоломей Шевченко, хоч і не споріднений кровно з Тарасом, був представником цілої родини Шевченків і вирішував справи Тарасового похорону.

Тарас дуже любив своїх братів і сестер, болів серцем над їх кріпацькою недолею і навіть мріяв з поміччю добрих людей домогтися їх звільнення з кріпацтва. Дідич, у якого Шевченкова рідня була кріпаками, погоджувався відпустити її на волю, але відмовився навіть за гроші відпустити їм хати й орну землю.

То було в 1860 році, а вже за рік панщину скасовано. Однак, Тарас Шевченко до тієї хвилини не дожив . . .

Пояснення-словничок: рідня — relatives, kin, передусім брати, сестри й інші члени роду; стельмах — майстер, що робить колеса й цілі вози (cart-wright); ремесло — trade, handicraft; злиденний — poor; кріпацтво — serfdom, панщина — примусова безплатна праця кріпаків на користь дідича (landlord); нянька — nurse-maid; мачуха — step-mother; проща — pilgrimage; схаменутися — опам'ятатися; управитель — manager; ґрунт — тут: ділянка землі.

Олена ЦЕГЕЛЬСЬКА

МАРТУСЯ ДЕКЛЯМУЄ

Мартуся ще маленька. Їй щойно на четвертий рочок пішло. Коли старший брат та сестричка вчаться, Мартуся звичайно сидить тихенько в кутку й пильно прислухається. Часто з пам'яті повторює засвоєний віршик чи пісеньку.

Одного разу, коли старші діти пішли до школи, Мартуся зосталась у кімнатці сама. Щось там то приспівувала, то розмовляла сама з собою.

Зацікавлена мама тихенько підійшла й глянула крізь відхилені двері. І що ж побачила та почула? Мартуся, поставивши на столику портрет Тараса Шевченка, прибрала його вишиваним рушничком і квітами. Сама ж одягнулась у вишивану блюзочку, на голівку поклала віночок із незабудьок, а на шию намистечко.

Так прибрана, урочисто, поважно вклонилась портретові поета і дзвінким голосом продеклямувала:

„Учітеся, мої діти, мої квіти!
І пишіть і думайте, і читайте!"

І далі так переплітала слова поета своїми власними.

— Що ти тут робиш, Мартусю? — спитала мама. — А хто це такий там, на портреті?

— Таж це, мамо, пан Тарас! Таж він і для дітей складав віршики. За це я його вітаю. О, мамо, який він радий, як усміхається!

Мама також усміхнулась: — Добре, доню, добре!

Та й пішла до своєї роботи.

***

Про це мама розказала вчительці з дитячого садочка, куди Мартуся щодня ходила. Вчительці це дуже сподобалось. Вона сказала:

— Незабаром наші школи й садочки влаштовують урочистий „ранок" на честь незабутнього поета. То, може, ми навчили б Мартусю деклямувати якийсь вірш, і вона виступила б прилюдно, на сцені, на Шевченковім святі?

Мама охоче на це погодилась.

Від того дня вчителька вивчала з Мартусею вірш і розказувала, як їй треба поводитись на сцені. Мама збоку прислухалась.

Мартуся з великою радістю вчилась, незабаром уже поправно виголошувала вірш і вільно поводилась на сцені.

У визначений день зійшлись учні різних шкіл з учителями та з батьками, а також малі діти з садочка до великої залі, де мав відбутись „ранок". Мартуся з мамою зразу пішла на сцену. Там мама гарно прибрала її у вишивану сорочечку, корсетку, червону спідничку і кольоровий хвартушок. На голівку поклала віночок, а на шию — намисто з кораликів, що закінчувалось на плечах цілою в'язкою різнобарвних стрічок.

Потім мама з учителькою ще раз перевірили, чи Мартуся добре деклямує. Все було гаразд.

Розпочалось свято. Перша точка — спів хору учнів. Друга — виступ Мартусі.

Після того, як хор скінчив співати, вчителька стала збоку за заслоною, тримаючи Мартусю за руку, а мама пішла на залю й сіла між іншими мамами в першому ряді крісел.

Піднеслась завіса. Ціла заля з великим зацікавленням чекала на виступ маленької декляматорки. Стало тихо, хоч мак сій. Вчителька шепнула Мартусі:

— А тепер ти! — і висунула дівчинку на сцену.

Мартуся вийшла сміливо на середину сцени і вклонилась.

Але тут сталось те несподіване: глянувши на переповнену залю, Мартуся збентежилась і цілком розгубилась. Вона звикла, що під час проб на залі були лише діти з садочка та її мама. А тут стільки дітей, стільки гостей! О, як лячно! Глянула зляканими очима довкруги і, замість почати віршик, стала неспокійно водити очима по залі. А далі крикнула в тривозі:

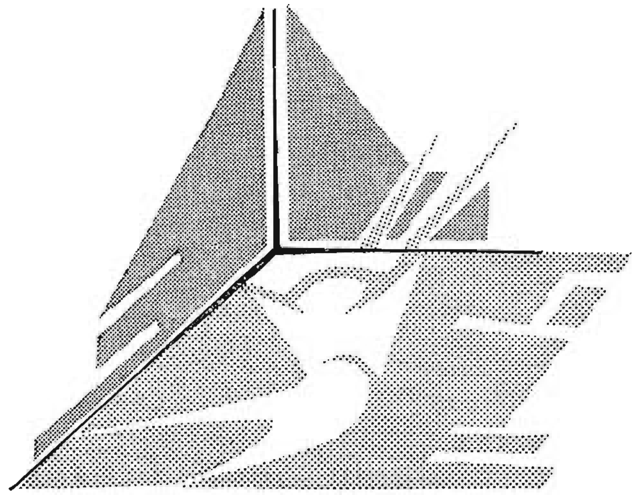
— Мамо! Де моя мама?

Що ж було діяти? Мама поспішила своїй малій доні на допомогу. Як лише стала збоку, Мартуся набралась відваги.

Г. ЧОРНОБИЦЬКА *Ілюстрація Н. МРИЦ*

СОНЯШНИЙ ЗАЙЧИК

Як сонце світить у вікно,
беру люстерко, щоб воно
впіймало зайчика мені,
хай застрибає на стіні.

Держу люстерко у руці,
ловлю яскраві промінці.
І враз: сяйнуло, зайнялось!
І застрибав на стелі хтось.

Стрибнув, сяйнув
і знову зник.
Стрибнув, сяйнув
і знову зник.
А хто стрибнув
і знову зник?
То зайчик-жартівник.

Питання: що то за „зайчик", що стрибає на стіні чи стелі, коли на нього посвітити дзеркалом?

Вклонилась своєму „панові Тарасові" і ясним, дзвінким голосочком продеклямувала вірш:

> **„Учітеся, брати мої,**
> **Думайте, читайте!"...**

Посипались оплески. Цим разом Мартуся вже не розгубилась. Сміливо глянула на залю і вклонилась.

Цей перший виступ, хоч почався трохи невлад, закінчився прекрасно. Всі раділи, а інші мами брали Мартусю на руки й цілували. Але певно найбільше радів сам „пан Тарас", бо він так дуже любив дітей!

Олександер ОЛЕСЬ *Ілюстрації П. АНДРУСЕВА*

МИКИТА КОЖУМ'ЯКА

Сценічна казка в 4 картинах

I КАРТИНА

Палац князя.

ДІВЧИНА.

Сумний наш князь, сумний наш князь,
Лягли йому на чоло хмари,
Неначе ждуть нас знов удари,
Неначе знов орда знялась . . .

КНЯГИНЯ.

Ах, я так серцем не боліла,
Коли орда в степах кипіла,
І князь з мечем і на коні
Літав орлом між ворогами,
А кров червоними квітками
Цвіла на дикім бур'яні.
Тепер же я горю в огні —
Невже віддати мушу змію
Дочку мою, красу, надію,
Сама її згубити мушу? . .

ДІВЧИНА.

Лишіть! . . Послухайте мене:
Ще, може, лихо і мине,
Ще, може, знайдеться в державі
Юнак хоробрий, молодий,
Що й сам повернеться у славі
І вславить трон ваш золотий.
Хай змій віки уже лютує —
Всьому на світі край свій є . . .
Княгине! Серце моє чує,
Що змія лицар той уб'є!

КНЯГИНЯ.

Покинь свої химерні мрії
І в очі правді подивись:
Прийшла черга — і смерть надії,
І не змагайся, і корись . . .
Отак колись черга настане,
І згину я, і згинеш ти . . .

ДІВЧИНА.

Чому ж увесь народ не встане
Страшного ката розп'ясти?!
Хай має він залізні руки,
Хай має безліч він голів,
Нехай страшні народні муки —
А ще страшніш народний гнів!

КНЯГИНЯ.

Мовчи . . . Бо й стіни мають вуха! . .
І що, коли нас змій підслухав —
Удвох загинем в одну мить!

ДІВЧИНА.

Ах, в серці кров моя кипить!
Аби князівну врятувати,
Я б не боялась самострати . . .

КНЯГИНЯ.

У тебе серце золоте . . .
Мовчи! . . Здається, хтось іде . . .
(Дівчина, побачивши на порозі князя, виходить).

КНЯЗЬ.

Недобрі знов у тебе очі . . .
Чому? Від сліз? Не спала ночі?
Тому моя й журба подвійна . . .

КНЯГИНЯ.

Ні, князю мій! Ні, я спокійна.

КНЯЗЬ.

Спокійна . . . ти . . . А де ж вона?

КНЯГИНЯ.

Сидить в задумі край вікна
І в простір дивиться кудись . . .
А очі слізьми налились . . .

КНЯЗЬ.

Невже країна вся байдужа,
Невже у нас немає мужа,
Палкого серцем, молодого,
Який би зважився на двобій,
Невже не знайдеться нікого
В державі нашій молодій?

ДЖУРА *(входить).*

КНЯЗЬ.

Що сталось, джуро? Чийсь гонець?

ДЖУРА.

Атож! Від змія посланець.

КНЯЗЬ *(до княгині).*

Іди собі в свої покої!

КНЯГИНЯ.

Ах, не минути долі злої! . . *(виходить).*

КНЯЗЬ.

Хм! Посланець? . . Від змія . . . Клич!

ДЖУРА.

Такий він чорний, як та ніч! . .
Такий зубатий та окатий . . .

КНЯЗЬ.

Дарма! . . Іди, зови в палати!

ПОСЛАНЕЦЬ *(входить).*

Наш пан, великий володар,
Землі й самого пекла цар,
Прислав мене тобі сказати,
Що мусиш ти дочку віддати.
Лишає він тобі три дні . . .
Оце сказать звелів мені.
А що мені сказати пану —
Кажи, бо так я не відстану! . .

КНЯЗЬ.

За три дні відповідь я дам . . .
Яку — твій пан почує сам.

ПОСЛАНЕЦЬ.

Гляди, накличеш ще біду . . .
Дивися сам . . . Так я піду! *(виходить).*

КНЯЗЬ.

Щоб нарешті ката-гада
Наш позбавився народ,
Джуро, склúкать воєвод!
Нині ввечері нарада!

ДЖУРА.

Воєводи на дворі
Ходять, радяться, міркують,
А у змія на горі,
Кажуть, зранку бенкетують. *(Пішов).*

КНЯЗЬ.

. . . Відчуваючи зарані,
Що у них бенкет останній! . .

КНЯГИНЯ *(входить).*

Що, пішов?

КНЯЗЬ.

Пішов, здається.

КНЯГИНЯ.

Як у мене серце б'ється!
Що ж було тут — розкажи!

КНЯЗЬ.

Та нічого . . . Залиши!
Мусить бути те, що буде . . .

КНЯГИНЯ.

Як горять у мене груди!
Келех випитий до дна . . .
Вся отрута . . . *(Побачила князівну)*
[Ах, вона!

КНЯЗІВНА *(входить).*

Мамо, тату! Не журіться!
Ви навколо подивіться:
Смерть зливається з життям,
Розцвіт тут, занепад там . . .
Хай я згину в пащі змія,
Та в мені живе надія,
Що загине й він колись,
І потоки людських сліз
Згодом висохнуть росою . . .

КНЯГИНЯ.

Доню, донечко, з тобою
Хтось навік розлучить нас . . .
Чи ж коли настане час,
Що тебе побачу знову
І голівоньку шовкову
Знов до серця притулю,
Чи, знеможена журбою,
Тільки сльози розіллю,
Сиву голову схилю?

КНЯЗЬ.

Ні, до зброї, до двобою!
Зараз скличу воєвод
І, коли вони, безсилі,
Схилять голови похилі,
Підійму я ввесь народ —
Або більше я не князь!
Джуро, слухати наказ:
Всі столи єдвабом вкрити,
Воєвод цю мить просити!

(Кінець першої картини)

Пояснення-словничок. Сценічна картина „Кирило Кожум'яка" написана на основі українського стародавнього переказу про те, як змій біля Києва змушував складати данину (contribution) живими людьми, а врешті став домагатися, щоб князь дав йому свою дочку. Удари — тут: нещастя; бур'ян — weeds; край — тут: кінець; химерний — чудернацький (strange, quaint); розп'ясти — to crucify; самострата — тут: самопожертва (self-sacrifice); гонець — herald; воєвода — military leader, general; зарані — наперед; келех — bowl, goblet; єдваб — шовк (silk).

ДОБРИЙ ЗАРОБІТОК

Івась завів собі „свинку" для грошей. Хотів якнайшвидше зібрати 10 долярів, щоб купити... Він і сам не вирішив, що саме хоче купити, але зібрати 10 долярів дуже хотів. Звичайно, він ще не міг заробляти й тому заощаджував на своєму сніданку або випрохував у мами чи в тата якийсь дайм. Одного разу тато дав йому аж 25 центів. Це побачив малий Петрусь і кинувся до нього:

— Дай мені одного цента!

— Не дам! — відрізав Івась. — Мені самому гроші потрібні...

Тато нахмурився:

— Чому ти не хочеш дати братові одного цента?

— Бо я хочу швидко мати 10 долярів, а без одного цента їх не буде.

— Он як! сказав тато. — А якби ти мав від мене щодня один доляр, то дав би?

— Звичайно! — зрадів Івасик.

— А скільки ж ти тоді даси йому?

— Одного цента! — не задумуючись, відповів Івась. — Він же сам стільки прохає.

— Добре! — сказав тато. — Матимеш протягом десяти днів по одному доляру на день. А мені повертай потрохи центиками: першого дня даси 1 цент, другого — удвоє більше, себто 2 центи, третього — знову удвоє більше, ніж попереднього. І так десять днів. Після того даси Петрусеві одного цента, а решту візьмеш собі.

Івась аж підскочив: — о, це добрий заробіток! За десять днів — 10 долярів! То нічого, що треба там кілька центів татові повертати!

Побіг до крамнички, розміняв свого квотра й віддав татові одного цента, а свого доляра не знав, де й положити, так радів. Та за кілька днів він трохи посмутнів, далі почав зідхати, а увечері десятого дня заховався від татка, щоб той його очей не побачив. Мовчки віддав Петрусеві одного цента, і з жалем вкинув до „свинки" свою пайку. Чому? Скільки ж він заробив за десять днів?

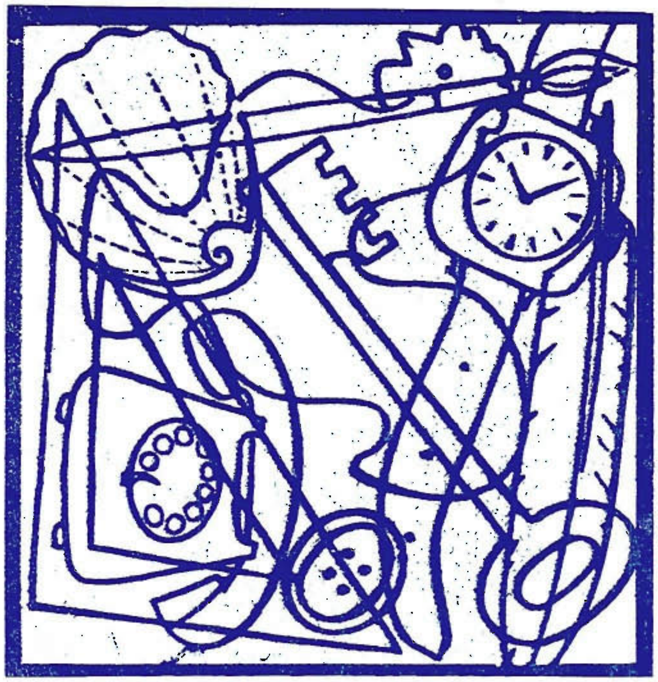
М. Донченко

ХТО ЦЕ МАЛЯР?

Від міста до міста,
Від хати до хати
Ходить-ходить пан маляр
Вікна малювати.
Змалював сріблисто
І квітки і листя.

Всі його ми знаємо,
Всі його стрічаємо,
Та ніхто у гості
Не веде до хати,
І ніхто за працю
Не дає заплати.

НАПИШІТЬ НАЗВИ ПРЕДМЕТІВ

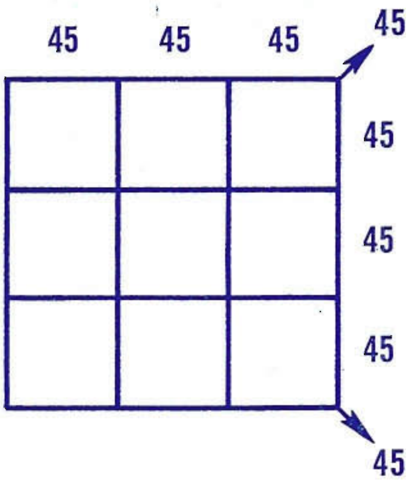

Отут нарисовані всуміш усякі предмети. Скільки їх усіх і чи зумієте їх пізнати? Напишіть усі ці назви.

АРИТМЕТИЧНА ЗАГАДКА

(Уклав Володимир Кривокульський)

У поля квардата вписати числа так, щоб їх сума поземо, доземо й навскіс давала — 45.

ХТО БРАТИ?

Тридцять два білих брати у в'язниці сидять, а коли в'язниця відчиняється — брати в ній залишаються.

РОЗГАДКИ ЗАГАДОК І РОЗВ'ЯЗКИ РОЗВАГ ЗА СІЧЕНЬ Ц. Р.: ЯКІ ЦЕ СЛОВА? Бог Предвічний. **РІЗДВЯНА ЗАГАДКА:** Ялинка. **ЩО ЦЕ?** Санки. **ЧИЇ ЦЕ СЛІДИ?** Людини на милиці, яка пхає тачку.

Сценарій і текст: Р. ЗАВАДОВИЧ — *Ілюстрації: П. ХОЛОДНИЙ*

Scenario and story: R. ZAVADOVYCH — *Illustrations: P. CHOLODNY*

БОГДАН-СІЧОВИЙ СТРІЛЕЦЬ
ІСТОРИЧНА КАЗКА

UKRAINIAN TALE
BOHDAN-SICHOVY STRILETS

РОЗДІЛ І: ДИВНИЙ ГРІМ — *CHAPTER I: THE STRANGE THUNDER*

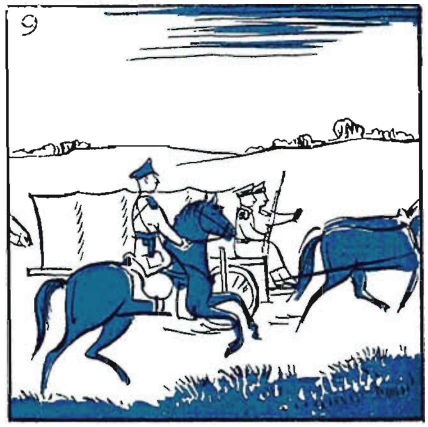
— Ідіть туди, де буря! Там народжується воля! — сказав дід і розплився в тумані.

"Go where the storm is raging! There, liberty is being born!" said the old man and disappeared in the mist.

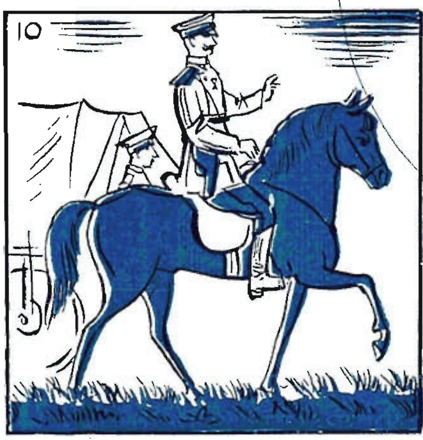
— Туди нам дорога, призначена долею! — сказав Богдан, показуючи пальцем на степ.

"This is the road that fate has charted for us," said Bohdan pointing to the steppe.

Вийшли на битий шлях і побачили військову валку.

Once on the road, they saw a military convoy.

— Стійте! — закричав командир валки, поглядаючи на козацьку одежу. — Відтепер ви будете не скоморохи, а справжні солдати!

"Stop!" commanded the leader of the convoy, looking over the Kozak uniforms of the men. From now on, you're soldiers, not clowns!"

Розсердились козаки, сягнули до шабель, але Богдан дав нишком знак: — Облиште!

The angered Kozaks reached for their sabres, but Bohdan motioned to them silently: "Don't!"

За годину ніхто не міг би вгадати, хто оці царські солдати.

An hour later, no one would recognize these new soldiers of the tsar's army.

(Кінець першого розділу)
(End of first chapter)